

ASTEKO GAIA

UDALEKUAK

Lagun eta jolas artean bizipenetatik ikasten

Udako lehen eguzki printzekin batera, gaztetxoak atzean utzi du etxeko atea. Maleta eskuan, udalekuak ditu helmuga. Bi astez lagun zaharrek elkartuko da, jolastu eta gustuko ekintzak gauzatzeko. Oraindik ez daki epe horretan uste baino gehiago ikasiko duela.

| IURE EIZAGIRRE |

URTXINTXA Eskola

Piraten Etxea udalekuetan, *Matxinsaltoa* jolasean: umeak jausgailuaren inguruan kokatu, erdi-erdian baloia edo globoa (matxinsaltoa) jarri eta denen artean lortu behar dute matxinsaltoa ez jaustea.

IAZ EZAGUTUTAKO LAGUNEKIN elkartzearen gaztetxoarentzat udalekua aisialdi gunea besterik ez da. Eta bat dator Harluxet hiztegiak egindako definizioarekin: “Aisialdia zereginik gabeko denbora da, atsedenezko, erosotasunezko egoera (...) nahi den eran bete daitekeena”. Ongi pasatzeko denbora, alegia. Udalekuen antolakuntzaz arduratzen diren

askok eta askok badakite, ordea, gehiago dela: aisialdia hezitzailea izan daiteke, eta udalekuak udaz gozatzeko guneak izateaz gain, sasoi horretan ere gauza ugari ikas daitezke.

Hori da Gipuzkoako Urtxintxa Eskolaren ikuspegia eta Izaro Susperregi kidearen iritziz, aisialdiko heziketan hiru zutabe garrantzitsu daude: denbora librean gauzatutakoa

izatea, askatasunez aukeratutako denbora iza-
tea eta burutzen diren ekintzek plazera eragi-
tea. Urtxintxak 6 eta 13 urte bitartekoentzako
udaleku itxiak nahiz irekiak kudeatzen ditu
eta Susperregiren kide den Xabier Ormaza-
balek dioenez, bai batean bai bestean elkarbi-
zitza sortzen da. Etxetik urrun eraikitzen den
elkarbizitza horren oinarria taldea da eta
denek lan egiteko eta bizitzeko arau berriak
onartu behar dituzte, talde
horretako kide bakoitzaren
erritmoak errespetatuz. “Herri
txiki bat hasieratik eraikitzea
bezala da”, dio.

Egunerokoan ikasia

Udaleku itxiek 24 orduz elkar-
bizitzeko eta egunerokotasune-
ko gauza ugari mahaigainera-
tzeko parada ematen dute.

Parte hartzen duten haur eta gazteek gauzak
zaintzen eta antolatzen ikasten dute, eta auto-
nomia pertsonala lortzen dute udalekuetan.
“Aste guztian beraien motxila maneiatu behar
dute eta bertan duten arropatik zein jantzi
erabaki behar dute, ez dute atzetik heldurik
hori esateko”, azaldu du Susperregik.

Baina balioak ez dira modu indibidualen
bakarrik lantzen udalekuetan. Jarduera jakinei
lotutako udalekuak antolatzen dituen Ikasto-
len Elkartean ere lantzen da autonomia,
Arantzan egin ohi diren 12 eta 18 urte arteko-
entzako Gazte Egonaldietan, esaterako. Ikus-
entzunezkoak dira egonaldi horietako amua
eta parte-hartzaileek film labur bat sortu
behar dute. Nagore Amondarain Ikastolen
Elkarteko udalekuen arduradunaren esane-
tan, gazteei dagokie lanketa
osoa: “Gidoi teknikoak egiten
hasien dira eta eurek banatzen
dituzte ardurak, bat zuzendari-
lanetan jartzen da, bestea
kamaralari, beste bat audio-
arduradun... Haiek dira prota-
gonistak hasieratik amaierara,
begiraleak kasik behatzaile lana
egitera baino ez dira joaten”.
Autonomia ez ezik, sormena
ere lantzen dute aste horretan.

Elkarlana da egonaldietako beste ardatze-
tako bat. Badakite hori Euskal Udalekuetan.
Abaigarko, Bernedoko eta Goñiko etxeek
bakoitzak bere antolaketa izan arren, guztiek
irizpide berdin batzuk dituzte. Horietako bat
da elkarlana jolas kooperatibo eta ez lehiako-
rren bitartez lantzea. Zer diren jolas koopera-
tiboak? Kide guztiek hasi eta amaitzen dituz-
ten jolasak, hau da, jarduerak aurrera egin
ahala inor kanporatzen ez dutenak, galtzaile-
rik gabeak. Parte-hartzaileek gozatze hutsa-

**Etxetik urrun eraikitzen den
elkarbizitzaren oinarria taldea
da eta denek lan egiteko eta
bizitzeko arau berriak onartu
behar dituzte. “Herri txiki bat
hasieratik eraikitzea bezala da”**

**Euskal Udalekuetan kontsumoa
gutxitzearen aldeko apustua
egin dute eta gazteek ez dute
dirurik erabiltzeko aukerarik.
Horren ordez, berrerabilpena
eta birziklapena bultzatzen
dituzte**

gatik jolasten dute eta talde-lanean aritzen
dira, bakoitzaren trebetasunek bat egiten dute
helburu jakin bat lortzeko.

Urtxintxa Eskolak antolatutako udalekue-
tan ere hala egiten dute lan eta adibidez
Matxinsaltoa jolasean aritzen dira. Ume anda-
na jausgailuaren inguruan kokatu, erdi-erdian
baloia edo globoa (matxinsaltoa) jarri eta
denen artean lortu behar dute matxinsaltoa
ez dadin jausi.

Parte-hartzaile guztiak dira
berdinak udalekuetan eta pare-
kidetasun hori lantzen dute
egunerokotasunean. Horretara-
ko eredu izatea bezalakorik ez,
eta Euskal Udalekuetan, esate-
rako, izen-emate garaian dau-
den plazak gaingintzen badira,
hautatzeko zozketa beharrean
bestelako irizpideak erabiltzen

dituzte, tartean nesken eta mutilen arteko
parekidetasuna mantentzea. Gainera, egonal-
diak iraun bitartean sexu aukera guztiak nor-
maltasunez adierazten saiatzen dira.

Natura inguruneekin estu lotutako jolasak
eta mendi ibilaldiak egiteko ere aprobetxatzen
dira udalekuak, ingurumenarekiko errespetua
eta interesa sustatuz. Ildo horretan, kontsu-
mismoa gutxitzearen eta kontsumo ardura-
tsuaren aldeko apustua egin dute eta Euskal
Udalekuetan, adibidez, gazteek ez dute dirurik
erabiltzeko aukerarik. Horren ordez, berrera-
bilpena eta birziklapena bultzatzen dituzte.

Euskara eta euskal kultura

Aipaturiko hiru ereduak euskara eta euskal
kulturarekiko konpromisoa dute ardatz.

Hiruetan, euskara da erabiltzen
den hizkuntza bakarra –Ikasto-
len Elkartean antolatutako inge-
les udalekuetan salbu–. Urtxin-
txako Susperregiren hitzetan,
aisialdia hizkuntza normalizatu
beharreko esparru bat gehiago
da eta garrantzi handiagoa izan
dezake, eremu formalek kanpo
ateratzen delako eta beste maila
bateko harremanak sortzen
direlako. “Uldertarazi nahi diegu

euskara ez dela gauza ofizialeko, lau hor-
men artean erabiltzeko. Ez, euskaraz jolastu,
ondo pasa eta lagunak egin, euskaraz bizi gai-
tezkeela konturaztea da asmoa”.

Horretarako motibazioa eta erabilera sus-
tatzen dituzte Urtxintxaren udalekuetan.
Hezitzaileak bi esparru horietan trebatuta
daude eta taldeak osatu bezain pronto talde
bakoitzaren azterketa egiten dute. Ondoren,
talde bakoitzari egokitutako hizkuntza plan-
gintza garatzen dute. Begiraleen egitekoa da

IKASTOLEN ELKARTEA

Ezkerrean, Ikastolen Elkarteko ingeles udalekuetan; eskuinean, Euskal Udalekuak. “Hezitzaileak jolasa edo ekintza ludikoa ditu tresna garrantzitsu, baina azkenean tresna nagusia norbera da, eredia emanez transmititzen ditugu gure balioak”, dio Iزارo Susperregik.

eman daitezkeen egoerei aurrea hartzea. “Demagun, udalekuen lehen egunean bi haur euskaldun gaztelaniaz egiteko ohitura duten beste birekin topatzen direla. Beraien lehen kontaktua gaztelaniaz bada, lau pertsona horiek gaztelara erabiliko dute udaleku guztian. Begiralearen zeregina da hasierako unea atzeman eta sotilki egoera bideratzea. Lehen harremana euskaraz izatea lortzen badu, errazagoa izango da pertsona horiek udalekuetan hizkuntza mantentzea”.

Urtean zehar ikasgelan egindako lana udan mantentzeko, gai ugariko udalekuak antolatzen ditu Ikastolen Elkarateak. Eredu soziolinguistiko ezberdinetako gazteak kontaktuan ipini eta bakoitzak bere tokiaren eta errealitatearen ara-

EUSKAL UDALKUAK

berako ekarpenak egitea dute helburu udalekuok. Horretarako bizikletan ibiltzeko, surfa praktikatzeko, ikus-entzunezkoak grabatzeko, pilotan jokatzeko eta oinez ibiltzeko aukera ematen diete gazteei ekainean eta uztailean.

Euskarari zuzendutako udaleku zehatza ere antolatzen du: *Eusk(h)ara mugara*. Aurten lau txanda izango dira ekainaren 29tik uztailearen 27ra bitartean, Lapuebla de Labarcán. Lehen Hezkuntzako haurrek hartzen dute parte udaleku horretan eta Amondarainek azaldu duenez, “Euskal Herri osotik heldutako umeak herri txiki horretako plazara eramane eta herriko gazteekin kontaktuan jartzen ditugu”. Ikastola bera erabiltzen dute aterpetxe, eta herriko ikastetxe bakarra hori izateak

Norberaren interesekoak, udaleku tematikoak

Batzuek ohiko udalekuen hautua egiten dute, baina asko dira uda gai jakin batean murgiltzeko baliatzen dutenak, eta udaleku tematikoetan hartzen dute parte. Elhuyar Fundazioak Zientzia udalekuak antolatzen ditu urtero, gazteen artean zientziarekiko jakin-mina pizteko helburuarekin. 12 eta 14 urte bitarteko gazteek har dezakete parte uztaileko lehen hamabostaldian Oiartzungo Arritxulo aterpetxean egingo dituzten bi txandetako batean. Euskaraz ongi pasa eta zientziarekin gozatzear gain, berdintasun balioak landuko dituzte eta emakumeek zientziari egindako ekarpenak izango dituzte hizpide. Bertso Udalekuak berriz, uztailean eta abuztuan izango dira Zuhatzan, Bidarrain, Arrazolan, Orion, Barrian eta Irañetan.

Bertsotan aritzeko aukera izango dute 9 eta 18 urte arteko gazteek. Euren artean ez ezik, plazako bertsolariekin aritzeko parada izango dute. Natura nahiago dutenek Gautegiz-Arteagan dagoen Baratze Baserri Eskolara jo dezakete. Baserriko bizimodua erakusteko asmoz eman zioten hasiera egitasmoari eta ikasturteko programez gain, udalekuetako bost txanda antolatu dituzte, horietako bi euskaraz. Ekaina amaieran hasiko da lehen txanda eta iraila hasieran egingo da azkena —abuztuan ez da udalekurik egingo—. Jarduera ugari egiteko aukera izango dute parte-hartzaileek: behiak jetzi, perretxikoak desberdindu, erleen mundua ezagutu, baratzean ongarria bota, artilearekin ibili, kandelak egin, arrantza portuak ezagutu...

—ez dago ikastetxe publikorik— asko errazten die herrian gauzatu behar dituzten ekintzak ezagutzera ematea. Besteak beste, garai batean ikastolatik pasatako ikasleen upategietara egiten dute bisita, “haurrek ikus dezaten ikastolatik pasatako eta eremu erdaldun batean bizi direnek zer egiten duten eta ohar daitezen euskaraz bizi den jendea ere badela”.

Euskal Herriko bizimoduaren erakusle da baita ere Euskal Udalekuetako Abai-garreko etxean egiten duten Mitologia Eguna. Euskal dantzen eta akelarrearen bitartez gure aurrekoen bizitza islatzen saiatzen dira. Bertso-afariak ere ez dira falta, ezta herri-kiroletan aritzeko aukera ere. Duela gutxi hainbat eta hainbat herritako kaleak zeharkatu dituen Korrika ere egiten dute Euskal Udalekuetan.

Hizkuntzek hainbesteko pisua duten garaio-tan, ordea, udalekuak ez dira euskara hutsera mugatzen eta Ikastolen Elkarteak ingelesezko zenbait egonaldi eskaintzen ditu. Gazteak lau astez joan daitezke Irlandara uztailean, edo ingeles udalekuetan parte hartu ekainean eta

uztailean Ondarroan, Bermeon, Zarautzen eta Sopelan. *Enjoy English* udaleku irekietan parte hartzen dutenek, berriaz, jatorrizko ingeles hiz-tunekin ikas dezakete hizkuntza.

“Ulertarazi nahi diegu euskara ez dela gauza ofizialetarako, lau hormen artean erabiltzeko. Ez, euskaraz jolastu, ondo pasa eta lagunak egin, euskaraz bizi gaitezkeela konturaraztea da asmoa”.

Izaro Susperregi,
Urtxintxa Eskola

Udaleku irekiak

Etetik gehiegi aldendu gabe, udaleku irekiak ere badaude. Txikienentzako eskaintza izan ohi da, goize-ro ordu batzuez beste haur batzuekin jolastu eta gauza berriak bereganatzeko auke-ra ematen duena. Orduetgia murriztagoa izanik, ez dute egunerokotasuneko hainbat ekintza burutzeko aukerarik ematen, otorduak, ohera-tzea eta dutxatzea esaterako,

baina hauetan ere bizi dituzte elkarbizitzan ohiko diren parte-hartzea, gatazkak eta desadostasunak, pozak eta haserreak. Urtxintxak Gipuzkoako hainbat udalen udaleku irekiak kudeatzen ditu eta itxiekin alderatuta, inten-tsitatea aldatzen dela dio Ormazabalek.

Ikastolen Elkarteak ere badu udaleku irekien eskaintza, baina kasu honetan ikastola bakoitzaren esku geratzen da antolatzea. Haur Hezkuntzako ikasleentzat dira, ekainaren

Txantxariak

Musika eta jolasak zuzenean

*Familiak jolas eta dantza egiteko saio musikala.
Etorri, abestu, dantzatu, jolastu eta gozatu!*

Kontratazioak:

☎ 943 270 033 | idazkaritza@urtxintxa.org

Udalekuak oraindik udaleku ez zirenean

Andoni Egaña bertsolariak esana ei da udaleku izena asmatu aurretik egiten zituela udalekuak Imanol Urbietak. 1970. urte inguruan hasi ziren Zarauzko ikastolan udako egonaldiak antolatzen. Guraso talde batek, tartean Urbietak, seme-alabentzat mendi irteerak prestatu eta naturaz gozatzeko taldea sortu zuen. Arantzazun kanpin dendekin egindako irteera baten ostean, egonaldi luzeagoak egin ahal izateko Goiatzen (egun Bidegoian auzoa) zegoen Mikelandegi Zaharra baserria erosi eta beharrezko konponketak egin zituzten. “Artean Franco bizi zen eta, agian, politikoki pentsamendu desberdinekoak izango ginen guraso talde hartakoak, baina bagenituen gauza komun batzuk: gure seme-alaben heziketa, natura maitatzea eta, nola ez, euskara”, azaldu du Urbietak.

Familia euskaldun eta euskaltzaleetako 9-12 urte bitarteko neska-mutiko zarautzarrak joaten ziren Goiatzera, 30 hurreko bi txandatan. Jolasean eta kantuan aritzea, kirola egitea, herritik kanpo eta gurasoen babesik gabe elkarbizitza indartzea, naturarekiko harreman estuagoa sortzea, baserri giroa ezagutzea eta ongi pasatzea zuten helburu. Egañak *Imanol Urbietak, luzea da bidea* liburuan dioenez, “Zarauzko kaleko ume batzuentzat ez zen aldaketa hoberik.

Nivea usaina gainetik kendu, eta garo eta simaurrenak apreziatzen hasi ginen”.

Gerora, egun bateko irteerak heldu ziren: Errioxara, Nafarroara eta Bizkaira. Ikasteko modurik egokiena bizitzea dela sinetsita, urtero gauza berriak egin eta urrunago bidaiatzen hasi ziren: Kantabriara, Galiziarra, Madrilera... Eta 1975eko udan Europara. Besteak beste, Paris, Suitza, Monako, Italia eta Bartzelona ezagutu zituzten, 14 urteko gazteekin. Bidaiak autobusez egiten zituzten eta kanpinetan edo fraide eta mojen komentuetan egiten zuten lo. Jakiak Zarauzko hainbat dendari eta ostalarik ematen zizkieten, baita gerora lehendakari izango zen Carlos Garaikoetxearen familiak ere —semeak egonaldietan izanak ziren eta harreman ona zuten—. Gurasoek zerbait ordaintzen bazuten ere, bidaietarako dirua urtean zehar egindako kantu grabazioetatik ateratzen zuten nagusiki. Gainera, begiraleak boluntarioak ziren.

Udalekuok oroitzeko garaian, haur haien gurasoek Urbietarengan zuten konfiantza dute gogoan Urbietak eta Kontxi Aizarnak: “Inoiz oztoporik ez zuten jarri eta lasai gelditzen ziren beren seme-alabak gurekin Goiatzera bidalita. Inoiz paper bat sinatu gabe, hitzekoa izaten zen baimena”.

IMANOL URBIE TAK UTZIAK

amaieratik uztailaren amaierara. Jolasen, tailleren, kantuen eta kirolen bitartez pentsatzen zein komunikatzen, elkarrekin bizitzen, norbera izaten, eta egiten eta ekiten ikastea dute xede.

Begirale eskolak

Ikastetxeetan irakasleak eta etxean gurasoak ume eta gazteen erreferente diren gisan, udalekuetan begiraleek hartzen dute rol hori. Susperregiren ustez, “hezitzaileak jolasa edo ekintza ludikoa ditu tresna garrantzitsu, baina azkenean tresna nagusia norbera da, eredu emanetz transmititzen ditugu gure balioak”. Horregatik, begiraleak prestatzen dituzte Urtxintxa Eskolan eta udalekuetan praktikak egiteko aukera eskaintzen zaie.

Ikastolen Elkarreak ere badu begirale eskola. Amondarainek azaldu duenez, azkenaldian gazte askok Espainian ateratzen du titulua,

Ezker-eskuin: Ebro ibaian, Alfaro inguruetan; Kontxi Aizarnak gogoratzen duenez, “mila izarreko ostatuan, Hotel Pitxitxi deitzen genion”; eta Parisen ikurrinarekin, Hegoaldean debekatuta zegoen garaian.

horretarako erraztasunak ematen ari direlako. Egoera ikusita, ohikoaz gain, ikastaro trinkoa eskaintzen hasi dira eta udan atera daiteke titulua, bi hilabetetan. “Garrantzitsua da, bestela eremu erdaldun bateko gazte batek 18 urterekin euskararekiko kontaktu guztia galdu egingo du, seguruenik”. Euren udalekuetako begiraleak —oso beteranoak salbu— beraien eskolan hezitakoak dira, batxilergoa amaitzean titulua ateratzeko aukera eskaintzen baitzaie. Ziurtagiria eskuratuta, udalekuetan hasten dira.

Hurbiltasun bera sentitzen dute Euskal Udalekuetako begiraleek Goñiko, Abaigarko eta Bernedoko udalekuekiko. Umetan bertan egondakoak dira asko eta egun boluntario gisa aritzen dira, hurrengo belaunaldiei garai batean beraiek jaso zutena eman asmoz. ■

